# O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

# MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

# ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

***mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami***

***(2024-yil 17-18-may)***

***(1-qism)***

**JIZZAX-2024**

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 410-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

18. Obid o‘g‘li S. J., Nodir o‘g‘li X. A., Jasurjonovich B. J. SUPERVISED LEARNING REGRESSION ALGORITHM SIMPLE LINEAR REGRESSION //Academia Science Repository. – 2023. – T. 4. – №. 04. – C. 69-76.
19. Ramazon, Mixliyev, and Babayarov Abdusattor. "MIKROSKOP YORDAMIDA HUJAYRALARDAGI QON VA OQ QON HUJAYRALARI SONI BO‘YICHA BEMORLARNING SOG‘LIG‘INI ANIQLASH." International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research (2023): 133-137.

## KOMPANIYALARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI

**i.f.n., dots. Ko‘chimov Abdujamil Hamraqulovich**
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali
**Ermatov Murodjon Sunnatulla o‘g‘li**
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali magistranti
kuchimov7474@gmail.com

**Annotatsiya.** maqolada innovatsion boshqaruvning muhimligini, muammolarini va uning kompaniyalarda qanday o‘tkazilishi mumkinligi bayon etilgan. Innovatsion boshqaruvning maqsadi va uning muhimligi ko‘rsatilgan bo‘lib, boshqaruvning kompaniyalarga olib kelishi mumkin bo‘lgan afzalliklari to‘g‘risida ma’lumot berilgan. Innovatsion boshqaruvning amaliy usullari va ularning kompaniyalarda qanday qo‘llanilishi tahlil qilingan. Innovatsion boshqaruvning kompaniyalarda olib kelishi mumkin bo‘lgan foydasi va uning muvaffaqiyati asoslangan. Bu natijalar asosida, innovatsion boshqaruvning muhimligi va qo‘llanilishi ko’rsatib berilgan.

**Kalit so‘zlar:** innovatsiya, innovatsion boshqaruv, korporativ boshqaruv, strategik boshqarish, kommunikatsiya, boshqaruv uslubi.

Innovatsiya atamasi, yangiliklarni yaratish va amalga oshirish jarayonini anglatadi, bu esa yangi mahsulotlar, xizmatlar va texnologiyalarni ishlab chiqish yoki mavjud mahsulotlarni yaxshilash va rivojlantirish bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Innovatsiya atamasi, biznes, salomatlik, o‘qitish, kommunikatsiya, transport, energiya va boshqa sohalarda sodir bo‘lishi mumkin.

Innovatsiya atamasi bir nechta bosqichlardan iborat bo‘lishi mumkin. Boshqaruv bosqichida, kompaniyalar o‘zlarining mahsulotlari, xizmatlari yoki ishlarini yangilash va rivojlantirish uchun boshqaruvda qilishlari kerak bo‘lgan innovatsiyalar bo‘yicha strategiyalarni belgilaydilar[1]. Keyinroq, ishlab chiqarish bosqichida, mahsulotlarni yangilash va rivojlantirish uchun yangi texnologiyalar va usullarni joriy etish maqsadida amaliyotlarni boshlaydilar. Tijoratlashtirish bosqichida yangi mahsulotlarni bozorda ishlab chiqarish va tarqatish jarayonlarini belgilash uchun tijoratlashtirish strategiyalarini rivojlantirishadi.

Zamonaviy olimlar innovatsiyani yangiliklar yaratish, takliflar keltirish va muammolariga yangiliklar bazasiga asoslangan, iste’molchilarning ehtiyojlarini bartaraf etish uchun yaratilgan ilmiy va amaliy faoliyat sifatida ko‘rib chiqishadi. Bu ularning yangi g‘oyalar va yondashuvlar bilan ishlash, jamiyatga foyda olib keluvchi

mahsulotlar yaratish va ijtimoiy-moliyaviy rivojlanishga ko‘maklashishdagi ro‘yxatdan tashqari, ularning biznes, salomatlik, o‘qitish va boshqa sohalar bilan bog‘liq muammolarni bartaraf etishda ham ahamiyatli ishtirok etishini anglatadi. Innovatsiyalarni boshqarish - bu amalda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan va muayyan ehtiyojlarni qondirishga qodir bo‘lgan yangi yoki takomillashtirilgan mahsulot yoki texnologiya ko‘rinishida mujassamlangan ijodiy faoliyatning yakuniy natijasidir[2]. Boshqacha qilib aytadigan bo‘lsak, innovatsiya - bu iste’molchilarning ma’lum ehtiyojlarini qondirish uchun amaliy foydalanish maqsadida yangi g‘oyalar va bilimlarni amalga oshirish natijasidir.

Innovatsiyalar bo’yicha mavjud adabiyotlarni tahlil qilish ushbu kontseptsiyaning ikkita tushunchali talqinini ajratib ko‘rsatishga imkon beradi: iqtisodiy va ijtimoiy[3]. “Innovatsiya” tushunchasining iqtisodiy talqini innovatsiyalar bo‘yicha investitsiyalar, ulardan ko‘proq foyda olish uchun xarajatlar, innovatsion mahsulotlar va xizmatlar sotishining, innovatsiyalar davomida ommaviy omonatlar va sifatni ta’minlashga oid talablar kabi mavzularni qamrab olishni o'z ichiga oladi. Yetakchi iqtisodchilarning fikriga ko’ra, investitsiyalar innovatsiyalarni yanada samaraliroq qiladi va investitsiyalar tufayli innovatsiyalar tezroq va muvaffaqiyatli bo‘ladi. Innovatsiyalarning investitsiyalar bilan uyg‘unlashuvi mahsulot, xizmat ko‘rsatishning raqobatbardoshligini oshiradi, iqtisodiy munosabatlarning o‘zgarishiga olib keladi. O’zgarishlar iqtisodiy munosabatlar boshqaruv jarayonlariga, iqtisodiy aloqalar oqimiga ta’sir ko’rsatadi.

Innovatsiyalarning ijtimoiy tahlilida jamiyatdagi, tashkilotdagi, jamoadagi innovatsiya jarayoniga e’tibor beriladi. Innovatsiyalarni ijtimoiy talqin qilishda asosiy e’tibor nizolarni ko’rib chiqish, manfaatlarni muvofiqlashtirishga qaratiladi. Ushbu tushunchaga ko‘ra, innovatsiya - bu bilimlarni ishlab chiqarish, iqtisodiy, ijtimoiy texnologiyalarga aylantirishdir. Bunda innovatsiya bilimlarni tijoratlashtirish, undan foyda olish asosiy o‘rinda turadi.

Korporativ bilimlarni boshqarishning birinchi va eng muhim bosqichi ularni begonalashtirish jarayonidir, ya’ni biznes jarayonlari, ijtimoiy texnologiyalar, ko‘rsatmalar, qoidalar, tavsiyalar ko‘rinishidagi yozma qayd qilish. Bilimlarni begonalashtirish tizimli, axloqiy, asosli bo’lishi kerak. Bilim xodimlarining bilimlarini mustahkamlashni rejalashtirish, amalga oshirish va nazorat qilish kerak bo‘lgan yangi funktsiya sifatida ajratib ko‘rsatish kerak. Bilim xodimi har doim ham o‘z bilimining begonalashishiga osonlikcha rozi bo‘lavermaydi. Bilim xodimlari - o‘zlarini ilmiy tadqiqotchilar sifatida ko'rsatadigan insonlar, institutlar yoki tashkilotlardir. Ular ilmiy tadqiqotlar olib borish, ma’lumotlar olish, tahlil qilish, ma’lumotlarni amaliyotga tatbiq etish va boshqa ilmiy faoliyatlar ustida ishlaydilar. Bilimlarni tuzatish jarayoni bilim xodimining qarshiligi bilan bog‘liq bo‘lgan holda juda ziddiyatli bo’lishi mumkin. Xodimning begonalashish jarayoniga qarshilik ko‘rsatishni majburlash orqali oldini olish mumkin. Korporativ bilimlarni boshqarish uchun maqbul ijtimoiy texnologiyani yaratish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin[4]:

- Bilim xodimlarini boshqarishda ularning erkinlik darajasini oshirishni hisobga olish kerak;
- Boshqaruv uslubi va tashkiliy madaniyat o‘zini o‘zi rivojlantirib borish bilim darajasiga mos kelishi kerak;

- Bilim xodimlari bilan ularning talablarini o‘z vaqtida aniqlab olish va bu so‘rovlarni diqqat bilan ko‘rib chiqish kerak;
- Bilim xodimi kompaniyada nafaqat professional, balki shaxs sifatida ham hurmatga sazovor bo‘lishi kerak.

Korxonalar xodimlarini boshqarish sohasidagi tizimlar quyidagilar uchun ishlatilishi mumkin:

- Kadrlar rivojlanishi va holatidagi ijobiy yoki salbiy tendentsiyalarni ko‘p qirrali tahlil qilish, menejer imidjini, uning jamoa bilan munosabatlarining xarakterini tahlil qilish asosida korxona tuzilmasini optimallashtirish;
- Har bir xodim uchun kasbiy, psixologik, fiziologik parametrlarning ta’riflari, uning salbiy ko’rinishlarini, xulq-atvor xususiyatlarini aniqlash va baholash, ziddiyatli vaziyat, moslik, o‘z-o‘zini hurmat qilish, salohiyat, ijtimoiy-psixologik kompetentsiya, xodim uchun turli matn xususiyatlarini shakllantirish;
- Umumiy va maqsadli kasbiy yo‘l-yo‘riq, kasb tanlash, ishga qabul qilish, qisqartirish, attestatsiyadan o‘tkazish, xodimning kasbiy yaroqliligini va o‘rganish qobiliyatini baholash, eng ko‘p tavsiyalar olish uchun samarali foydalanish har bir xodim korxonaning o‘ziga xos sharoitida kasblar, lavozimlar yaratish lozim.

Xulosa qilib aytganda, Innovatsion boshqaruv - korxonada yangiliklarni o‘rganish, ularni amalga oshirish va xizmatlar, mahsulotlar yoki jarayonlarda yangiliklarni joriy etish, jarayonlarini rivojlantirishga oid strategiyalarni o‘z ichiga oladi. Bu boshqaruv usuli, korxonalarning muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun muhimdir, chunki bu ularga yangiliklar bilan qadam qo‘yish va rivojlangan bozorlarga kirish imkonini ta’minlaydi. Innovatsion boshqaruv, innovatsion qarorlarni keng qamrovli korxona strategiyasi va taktikalari bilan bog‘lab chiqarish, innovatsion jarayonlarni boshqarish, yangi fikrlarni oshirish va ularni amalga oshirish uchun qo‘llaniladigan imkoniyatni ta’minlash, innovatsion jamoalar va hamkorliklarni rivojlantirish va innovatsiyalarni miqyoslash jarayonlarini o‘z ichiga oladi. Bu boshqaruv shakllari, korxonalarning o‘zini turli sohalar va turli darajalardagi innovatsiyalarni o‘rganish, rivojlantirish va amalga oshirishga olib kelishi uchun muhimdir.

Innovatsion boshqaruv korxonada yangiliklarni o‘rganish, rivojlantirish va amalga oshirishga oid muhim usullarni o‘z ichiga oladi. Mavzu yuzasidan kelib chiqib, korxonada boshqaruvni rivojlantirish uchun quyidagi innovatsion usullarni taklif qilish mumkin:

- Strategik yo‘nalishlarni aniqlash: Korxonaning faoliyat sohalari va bozor talablarini tushunish va undan foydalanish.
- Yangiliklarni aniqlash va qo‘llab-quvvatlash: Korxonalarda yangi fikrlarni va innovatsiyalarni yaratish uchun mehnat resurslarni ajratish.
- Innovatsion jamoalar yaratish: Ichki va tashqi sohalar bilan hamkorlik qilish va innovatsion fikrlarni o‘zlashtirish uchun jamoalar yaratish.
- Xodimlarni o‘rganish va rivojlantirish: Xodimlarni yangi fikrlar yaratish va ularni amalga oshirishga rag‘batlantirish uchun motivatsiyalash.
- Boshqaruv tizimini rivojlantirish: Yangiliklarni qabul qilish va ularni amalga oshirish jarayonlarini mustahkam qilish uchun boshqaruv tizimlarini o‘zgartirish va rivojlantirish ва h.k.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

1. N.Q. Yo‘ldoshev, J.X.Rashidov. Menejment tadqiqot usullari. Darslik. 2021. 152 bet.
2. R.I. Gimush, F.M. Matmurodov. Innovatsion menejment. O‘quv qo’llanma. 2008. 146 bet
3. Инновационный менеджмент. Учебное пособие. Редакционная группа Гончаренко Л.П. и др. -М.: КНОРУС, 2005 г. с.544.
4. Мухамедъяров А.М. Инновационный менеджмент. Учебное пособие. -М.: Инфра-М , 2005 г. с. 127.
5. Qosimova D., Ko‘chimov A. Fundamentals of investment environment in the process of digital transformation of the economy //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 417-421.
6. Kuchimov A. et al. AN INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING GREEN ECONOMY: A MULTIDISCIPLINARY EXPLORATION //Journal of Contemporary World Studies. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 59-62.
7. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент. Учебник. -М.: Инфра-М , 2005 г. с.295.
8. Менеджмент организации. М. Инфра, 1996 г
9. https://uzpedia.uz/pedia/innovatsiyalarni_boshqarish
10. https://uz.wikipedia.org/wiki/Innovatsiya_menejmenti

## FACTORS AFFECTING THE PARTICIPATION OF COUNTRIES IN THE INTERNATIONAL DIVISION OF LABOR AND DEVELOPMENT INDICATORS

**Gaybullayev Sarvar O‘ktam ugli**
Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan

**Abstract**: In this article, the advantages and disadvantages of our country's membership in the labor organization, the current state of world integration, goods exported under favorable conditions of international exchange and achieve the social difference between international and national values of services, production of national goods in exchange for cheap imported goods and services and the factors of abandonment of services are highlighted

**Key words:** Comparative advantage, International division of labor, Economic geographical situation, Agro-climatic conditions, Customs union, Regional division of labor, factors of geographical division of labor, stages of regional division of labor, economic regionalization and regional division of labor.

Among the most important regional and sectoral economic groups, the following should be noted: European Union (EU), Association of South-South Countries (ASEAN), Latin American Integration Association (LAI), North American Free Trade. Agreement (NAFTA), Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) and others. Developing countries are determined to rebuild their economies and change the current nature of their relations with economically developed countries[1]. They put